

Μάρκος Μπότσαρης: Ο αθάνατος λεοντόκαρδος ήρωας του 1821

Ο Μάρκος Μπότσαρης γεννήθηκε στο Σούλι το 1790 και ήταν ο δευτερότοκος γιος του Κίτσου Μπότσαρη (1754-1813), ηγετικής μορφής της φάρας των Μποτσαραίων. Μετά την κατάληψη του Σουλίου από τον Αλή Πασά το 1803 και τις διώξεις των Σουλιωτών που ακολούθησαν, κατέφυγε με τον πατέρα του και άλλους συμπατριώτες του πρώτα στην Πάργα και στη συνέχεια στην Κέρκυρα. Εκεί εντάχθηκε στο «Αλβανικό Σύνταγμα», που είχαν συγκροτήσει οι Γάλλοι κι έφθασε μέχρι το βαθμό του εκατόνταρχου.

Ήταν ο πέμπτος γιος του [Κίτσου Μπότσαρη](#) και της Χριστίνας Παπαζώτου-Γιώτη. Ο πατέρας του, όπως και ο παππούς του [Γιώργης Μπότσαρης](#), υπήρξαν από τις επιφανέστερες μορφές της περιοχής του Σουλίου στην [Ήπειρο](#). Ύστερα από την πτώση του Σουλίου, πήγε στην [Κέρκυρα](#) μαζί και με άλλους [Σουλιώτες](#) όπου κατατάχτηκε ως υπαξιωματικός στο σώμα των Ηπειρωτών και Σουλιωτών που συγκρότησαν οι [Γάλλοι](#). Μετά την ήττα των Γάλλων εναντίον των [Άγγλων](#) (1811) επέστρεψε στην Ήπειρο όπου έχασε τον πατέρα του το 1813.^[3] Το 1815 ο [Αλή Πασάς](#) τον διόρισε αρματολό στο [Κακόλακκο Πωγωνίου](#), στον παλιό πύργο του Κουρτ Πασά. Έμεινε στο Κακόλακο έως το 1820 τότε δηλαδή που ο Αλή πολιορκήθηκε από τον [Ισμαήλ Πασόμπεη](#)

ΟΙ ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Η Μεγάλη Επανάσταση των Ελλήνων, «θεωρείται» ότι ξεκίνησε την 22η Φεβρουαρίου 1821, με την διάβαση του ποταμού Προύθου (στην μακρυνή Βεσσαραβία της σημερινής Ρουμανίας), από τις στρατιωτικές δυνάμεις του ηγέτη της «Φιλικής Εταιρείας» Αλέξανδρου Υψηλάντη και τις άνισες συγκρούσεις τους προς τις εκεί Τουρκικές δυνάμεις.

(Μέ κορυφαία στιγμή την ηρωική θυσία του «Ιερού Λόχου» των Ελλήνων εθελοντών-σπουδαστών, που είχαν προστρέξει στον επαναστατικό αγώνα με ένθερμο πατριωτικό ενθουσιασμό, από όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες...)

Παράλληλα, στον κυρίως Ελλαδικό χώρο, ως πρώτη οργανωμένη επαναστατική ενέργεια ιστορείται η εξέγερση των αδάμαστων Μανιατών οι οποίοι, με ηγέτη τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη σύν άλλους αρχηγούς Μανιάτικων «φαρών», καθώς και με «καθοδηγητική» συμβολή του πολύπειρου στά πολεμικά «πράγματα» Θεόδωρου Κολοκοτρώνη (ο οποίος τότε δέχθηκε να διέθετε ίδιο στράτευμα), κατέλαβαν την Καλαμάτα την 23η Μαρτίου 1821 και έσπευσαν να στείλουν προς τις Κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών Κρατών μία -καταλυτική σε ύφος και περιεχόμενο- επαναστατική προκήρυξη για τις αιτίες και την σημασία της Ελληνικής Επανάστασης.

Οι πολεμικοί αγώνες των Σουλιωτών στην συγκεκριμένη περίοδο, από την επανεγκατάστασή τους στο πάτριο οροπέδιο (τό οποίο είχαν αναγκασθεί να εγκαταλείψουν υπό δραματικές συνθήκες λιμοκτονίας τον Δεκέμβριο του έτους 1803), δέχθηκαν μόνον την συμβολική σημασία της απελευθέρωσης των πρώτων Ελληνικών εδαφών και της -έκτοτε- αναγκαίας υπερασπίσεώς τους.

Από στρατηγική έποψη εμπεριείχαν και την -μέσω αυτής- πολύ σπουδαιότερη σημασία της «αγκιστρώσεως» σημαντικότητας Σουλτανικών δυνάμεων στην Ηπειρο, για όσο περισσότερο χρόνο αυτό ήταν κατορθωτό.

Και τούτο διότι, οι τεράστιες εκείνες στρατιωτικές δυνάμεις των Τούρκων και των Μουσουλμάνων Αλβανών μισθοφόρων τους, οι οποίες είχαν συγκεντρωθεί στο βαθύπεδο των Ιωαννίνων και στις γύρω -στρατιωτικά σημαντικές- περιοχές της Ηπείρου, με στόχο την συντριβή της ανταρσίας του αποστάτη της «Υψηλής Πύλης», του διαβόητου Αλή-Πασά (μετά τον «εγκλωβισμό» του στο κάστρο των Ιωαννίνων μέχρι και την δολοφονία του, την 21η Ιανουαρίου 1822), θά ήσαν πλέον διαθέσιμες να «καταπνίξουν» την Ελληνική επανάσταση στα ίδια τά επαναστατικά «κέντρα» της, δηλαδή την Πελοπόννησο και την Στερεά Ελλάδα.

Τό ότι αυτή, η επιδιωκόμενη από τους Τούρκους -βάσει επιμελημένου από τό Σουλτανικό Επιτελείο, στρατηγικού σχεδίου- ολέθρια δέ για την Ελληνική επανάσταση, «εφιαλτική» εξέλιξη δέχθηκε, οφείλεται κατά κύριο λόγο στους αδιάκοπους αγώνες, την απίστευτη πολεμική δράση και την -ενσυνείδητα πατριωτική- αυτοθυσία των Σουλιωτών.

Πράγματι, οι Σουλιώτες, γνωρίζοντας τά συγκεκριμένα πεδία των δράσεών τους «σάν την παλάμη τους» και μαχόμενοι αδιάκοπα «νυχθημερόν» επί 22 μήνες, δέν άφησαν τά Σουλτανικά στρατεύματα να «πάρουν ανάσα», είτε επιτιθέμενοι στα στρατόπεδά τους, είτε αποκλείοντας τά «περάσματα» και αιφνιδιαζοντας τις εφοδιοπομπές τους, είτε αιχμαλωτίζοντας και εξοντώνοντας φρουρές ολόκληρες, έφεραν τους Τούρκους ηγήτορες - Ισμαήλ Πασόμπεη και Χουρσίτ Πασά- κυριολεκτικά σέ απόγνωση και απελπισία.

Επισημαίνουμε ότι, τά γεγονότα εκείνα άρχισαν και εξελίχθηκαν στα ιστορικά εδάφη της Ηπείρου γύρω από τό Σουλιωτικό οροπέδιο, ΠΡΙΝ ΣΥΜΒΕΙ η παραμικρή επαναστατική ενέργεια σέ οποιοδήποτε άλλο σημείο του υπόδουλου Ελλαδικού χώρου αλλά και -στην συνέχεια- αδιάκοπα και παράλληλα μέ τους επαναστατικούς αγώνες των λοιπών Ελλήνων στην Πελοπόννησο, στην Ρούμελη, στην Μακεδονία, στα νησιά του Αιγαίου, στην Κρήτη και όπου αλλού οι σκλαβωμένοι «Γραικοί» ή «Ρωμιοί» έσπασαν τις αλυσίδες τους.

Είναι πράγματι συγκλονιστικό τό χρονικό των πολεμικών αγώνων των Σουλιωτών στην συγκεκριμένη κρίσιμη περίοδο.

Οι αλληπάλληλες διαδοχικές επιθέσεις των Σουλτανικών Τουρκικών δυνάμεων και των Μουσουλμάνων Αλβανών μισθοφόρων τους στα Σουλιωτοχώρια αποτύγχαναν επί μήνες, μέ συντριβή μέχρις εξευτελισμού των επιτιθεμένων, οι δέ συνεχείς προτάσεις τους για διαπραγματεύσεις, μέ άκρως ελκυστικά υλικά ανταλλάγματα, απορρίπτονταν από τους Σουλιώτες μέ αυταπάρνηση και υψηλή συναίσθηση ευθύνης για την εθνική σημασία πού είχε η εξακολούθηση -«πάση θυσία»- της απίστευτης αντιστάσεώς τους.

Το καλοκαίρι του [1823](#) προσπάθησε να ανακόψει το δρόμο στα τούρκικα στρατεύματα που επέδραμαν προς τη δυτική [Ρούμελη](#). Στις αρχές Ιουλίου ο [Μουσταής πασάς](#), επικεφαλής 15.000 επίλεκτων ανδρών, εκστράτευσε εναντίον της Επανάστασης και σύντομα κατέφθασε ο Ομέρ πασάς και ο Σούλτζη Κόρτσα με τα πολυάριθμα στρατεύματα τους.^[10] Ο Μπότσαρης, τη νύχτα της [8-9 Αυγούστου](#),^[10] μαζί με τον [Κίτσο Τζαβέλα](#) και άλλους 450 [Σουλιώτες](#), επιτέθηκε κατά της εμπροσθοφυλακής των εχθρών, που είχαν στρατοπεδεύσει στο [Κεφαλόβρυσο](#) του [Καρπενησίου](#), στη μάχη που έμεινε γνωστή ως [Μάχη του Κεφαλόβρυσου](#). Παρά τον αρχικά ελαφρύ τραυματισμό του, συνέχισε να πολεμάει και κατάφερε να νικήσει τους Τουρκαλβανούς. Όμως μια εχθρική σφαίρα έπληξε το μάτι του. Ιστορικοί αναφέρουν πως τότε ο Μπότσαρης είπε πριν ξεψυχήσει: «*Αδέλφια, με βάρεσαν*». Εκείνη τη στιγμή, οι Σουλιώτες, αν και νικούσαν, διέκοψαν τον αγώνα για να παραλάβουν τον νεκρό αρχηγό τους και τα λάφυρα. Οι Σουλιώτες σκότωσαν εκατοντάδες εχθρούς χωρίς όμως να καταφέρουν να σταματήσουν την τουρκική προέλαση. Μεταφέροντας το σώμα του Μπότσαρη προς το Μεσολόγγι όπου τελικά τον ενταφίασαν, σταμάτησαν για λίγο στον νάρθηκα της [Μονής Προυσσού](#) όπου ευρισκόταν ο [Γεώργιος Καραϊσκάκης](#) κατάκοιτος. Αυτός τον ασπάστηκε λέγοντας "*Άμποτε ήρωα Μάρκο, κι' εγώ από τέτοιο θάνατο να πάω*".^[11]

Ο νεκρός μεταφέρθηκε στο Μεσολόγγι με θριαμβική πομπή που περιγράφει και ο [Πουκεβίλ](#). Του θριάμβου προηγούνταν Τούρκοι αιχμάλωτοι, ακολουθούσαν οι αιχμαλωτισμένοι ίπποι των αξιωματικών με πολύτιμα επισάγματα και πενήντα τέσσερις σημαίες των εχθρών. Ο νεκρός Μάρκος ήταν καλυμμένος με γαλάζια χλαμούδα. Ακολουθούσαν τα λάφυρα που ήταν ζώα, όπλα, σκηνές, πολεμοφόδια και άλλα στρατιωτικά εφόδια και το ταμείο των εχθρών.^[12] Η κηδεία ξεκίνησε το απομεσήμερο, από το οίκημα του Επάρχου [Κωνσταντίνου Μεταξά](#), για να δειχθεί ότι τον κηδεύει το Έθνος.^[13] Η επικήδεια τελετή έγινε στον ναό Αγίου Νικολάου των προμαχώνων. Για τον θάνατο του Μπότσαρη γράφηκαν πολλά έντεχνα [ποιήματα](#) και [δημοτικά τραγούδια](#), ενώ φιλοτεχνήθηκαν και πίνακες [ζωγραφικής](#). Μεταξύ των άλλων ο [Διονύσιος Σολωμός](#) έγραψε ποίημα όπου παρομοιάζει την συρροή των Ελλήνων στην κηδεία του Μπότσαρη με την συρροή των Τρώων στην ταφή του Έκτορα.^[14]

Μετά την ηρωική [Έξοδο](#) και την κατάληψη του Μεσολογγίου από τους Οθωμανούς, οι [Τουρκαλβανοί](#) άνοιξαν τον τάφο του Μπότσαρη αναζητώντας τα πολύτιμα όπλα του.

Μόλις τόν Σεπτέμβριο 1822, δηλαδή μετά από 22 μήνες αδιάκοπων μαχών, οπότε η έλλειψη τροφών και πολεμοφοδίων έκανε ανθρωπίνως αδύνατη τήν συνέχιση τών πολεμικών επιχειρήσεων, οι Σουλιώτες, μετά από έντιμες συμφωνίες, αναγκάσθηκαν (για 2η φορά σέ 18 χρόνια...), νά εγκαταλείψουν μέ σπαρακτικό πόνο ψυχής, τά δοξασμένα και αιματοποτισμένα βράχια τους.

Μέχρι τότε όμως, η Επανάσταση στόν νότιο Ελλαδικό χώρο, είχε ήδη εδραιωθεί και οι επαναστατημένοι Έλληνες τού Μωριά και τής Ρούμελης, μπορούσαν πλέον ν' αντιμετωπίσουν μέ επιτυχία τά Σουλτανικά στρατεύματα πού, απαλλαγμένα από τόν «βραχνά» τών Σουλιωτών, «κατηφόριζαν» απειλητικά εναντίον τους.

Ωστόσο, οι Τούρκοι είχαν λογαριάσει «λάθος» θεωρώντας ότι, παίρνοντας τό Σούλι, θα είχαν θέσει εκτός μάχης και τούς Σουλιώτες...

Οι απροσκύνητοι εκείνοι πολεμιστές, αφού μεταφέρθηκαν -κατόπιν συνθηκών- μέ Αγγλικά πλοία στήν Κεφαλλονιά (όπου υπέστησαν επί μήνες ταπεινώσεις και εξευτελισμούς από τούς πάντοτε δόλιους και «φραγκοφονιάδες» Αγγλους πού τούς απογύμνωσαν ακόμη και από τά περίφημα χρυσά στολίδια τών δοξασμένων αρμάτων τους...), «ασφάλισαν» τά γυναικόπαιδα και τούς τραυματίες τους στό οχυρό νησάκι Κάλαμος -έναντι τής Λευκάδας- και έσπευσαν ν'αντιμετωπίσουν τούς Τούρκους νοτιότερα, στήν κρίσιμη περιοχή τής Αιτωλοακαρνανίας όπου (έχοντας ως έδρα τό Μεσολόγγι), είχε εγκατασταθεί η Διοίκηση τής Δυτικής «Χέρσου» Ελλάδας υπό τόν Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο.

ΤΕΛΟΣ

